

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของ

ข้าราชการบ้านนาญ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการบ้านนาญ

สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ

นางสาวปัญจณี ทิพโกมุต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-583-610-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

019477 11789884

ECONOMIC AND SOCIAL FACTORS INFLUENCING
LIFE SATISFACTION OF RETIRED GOVERNMENT OFFICIALS :
A CASE STUDY OF RETIRED GOVERNMENT OFFICIALS OF THE
PERMANENT SECRETARIAT, MINISTRY OF EDUCATION

MISS PANJANEE THIPKOMUT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-583-610-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ
 ชีวิตของข้าราชการบำนาญ   ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการ
 บำนาญสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง   กระทรวงศึกษาธิการ

โดย   นางสาวปัญจณี   ทิพโกมุท

ภาควิชา   สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร. สิญญา   สิญญาวิวัฒน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร   วัชรากิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์   สุตตรา   สุธาพ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สิญญา   สิญญาวิวัฒน์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิเทศ   ดินณะกุล)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ปัญหานี้ ทิพโกมุท : ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิต
ของข้าราชการบำนาญ ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการบำนาญสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ (ECONOMIC AND SOCIAL FACTORS INFLUENCING LIFE
SATISFACTION OF RETIRED GOVERNMENT OFFICIALS : A CASE STUDY OF
RETIRED GOVERNMENT OFFICIALS OF THE PERMANENT SECRETARIAT MINISTRY
OF EDUCATION) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 129 หน้า.
ISBN 974-583-610-9

การศึกษาเรื่อง "ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของ
ข้าราชการบำนาญ ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการบำนาญสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ
มีสมมุติฐาน ดังนี้

1. การรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพของตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต
ของข้าราชการบำนาญ
2. ความพึงพอใจในสถานภาพการเงินของตน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต
ของข้าราชการบำนาญ
3. สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของข้าราชการบำนาญ
4. สัมพันธภาพในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของ
ข้าราชการบำนาญ
5. การมีงานอดิเรก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของข้าราชการบำนาญ
6. การมีกิจกรรมในสังคม
7. การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ
8. ระยะเวลาภายหลังเกษียณอายุราชการ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของ
ข้าราชการบำนาญ
9. ตำแหน่งหน้าที่ก่อนเกษียณอายุราชการ

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาจากข้าราชการบำนาญสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวง
ศึกษาธิการ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปถึง 75 ปี จำนวน 300 ราย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ
สอบถามที่สร้างขึ้น แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square
และ multiple regression ผลปรากฏว่าเป็นไปตามสมมุติฐาน 4 ข้อ คือ 1, 2, 4, 5 ไม่สามารถ
ยืนยันตามสมมุติฐานได้ 5 ข้อ คือ ข้อ 3, 6, 7, 8, 9

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า ควรได้มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัว, การหา
งานอดิเรกให้แก่ข้าราชการบำนาญ และขยายบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขแก่ข้าราชการบำนาญ
ให้มากยิ่งขึ้น

ภาควิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... สังคมวิทยา
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C430270 : MAJOR : SOCIOLOGY

KEY WORD: LIFE SATISFACTION/ RETIRED GOVERNMENT OFFICIALS

PANJANEE THIPKOMUT : ECONOMIC AND SOCIAL FACTORS INFLUENCING LIFE SATISFACTION OF RETIRED GOVERNMENT OFFICIALS : A CASE STUDY OF RETIRED GOVERNMENT OFFICIALS OF THE PERMANENT SECRETARIAT, MINISTRY OF EDUCATION. THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.SUNYA SUNYAVIVAT, Ph.D. 129 pp. ISBN 974-538-610-9

This thesis "Economic and Social factors influencing life satisfaction of retired government officials : A case study of retired government officials of The Permanent Secretariat, Ministry of Education" is framed by 9 hypotheses namely :

1. Health perceptions are positively correlated with life satisfaction of retired government officials
2. Financial satisfactions are correlated with life satisfaction of retired government officials
3. Marital statuses are correlated with life satisfaction of retired government officials
4. Family relationships are positively correlated with life satisfaction of retired government officials
5. Hobbies are positively correlated with life satisfaction of retired government officials
6. Social participations are positively correlated with life satisfaction of retired government officials
7. Self-preparations before retirement are positively correlated with life satisfaction of retired government officials
8. Number of years after retirement is correlated with life satisfaction of retired government officials
9. Levels of position prior to retirement are correlated with life satisfaction of retired government officials

Data for this case study are from 300 questionnaires administered to Ministry of Education Permanent Secretariat retired officials, aged ranging from over 60 years up to 75 years old. The elicited informations are then analysed according to hypotheses and tested with chi-square and multiple regression resulting in four confirmation (number 1, 2, 4 and 5) and five refusal (number 3, 6, 7, 8 and 9). After further discussions, a number of recommendations theoretically and practically was offered.

ภาควิชา..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขาวิชา..... สังคมวิทยา

ปีการศึกษา..... ๒๕๓๖

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เพราะความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา สัญญาวิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ สุภัตรา สุภาพ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิเทศ ดินณะกุล กรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งอาจารย์ทั้งสามท่านได้กรุณาให้ข้อคิดเห็น คำปรึกษา คำแนะนำ และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีตลอดมา ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณอาจารย์ในภาควิชาสังคมวิทยาทุกท่านที่ได้ให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้วิจัยตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านจิตใจในขณะที่ได้ศึกษาอยู่ ทำให้ผู้วิจัยสามารถใช้ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับมาทำวิทยานิพนธ์จนแล้วเสร็จเป็นอย่างดี

และวิทยานิพนธ์นี้จะสำเร็จสมบูรณ์ไม่ได้ หากขาดความอนุเคราะห์จากข้าราชการบำนาญ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ที่ช่วยกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งและขอขอบคุณผู้ช่วยเหลืออื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และคุณป้าที่สนับสนุนการศึกษา และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ปีญจนี้ ทิวโกมุก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ด
บทที่	
1 บทนำ	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	14
- ขอบเขตในการศึกษา	15
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	15
2 กรอบแนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	17
- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ	17
- ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	24
- ผลกระทบของการเกษียณอายุ	32
- ปัญหาและความต้องการของข้าราชการบำนาญ	36
- แนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ	41
- ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	44
- การอธิบายสรุปกรอบแนวความคิด	48
- สมมติฐานในการศึกษา	62

สารบัญ

บทที่	หน้า
3	ระเบียบวิธีวิจัย ..... 63 - การนิยามตัวแปรและการวัด ..... 63 - ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง ..... 72 - การเก็บรวบรวมข้อมูล ..... 73 - เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ..... 75 - สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ 75
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ..... 77 - คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ..... 77 - การทดสอบสมมติฐาน 103
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ..... 113 - สรุปผลการศึกษา ..... 113 - อภิปรายผล ..... 119 - ข้อเสนอแนะ 126
บรรณานุกรม	130
ภาคผนวก	135
ประวัติผู้เขียน	144

สารบัญตาราง

ตารางที่

1	อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรผู้สูงอายุประเทศไทย.....	2
2	จำนวนข้าราชการที่เกษียณอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2535..	3
3	จำนวนข้าราชการบำนาญที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางแค กรุงเทพมหานคร.....	7
4	จำนวนข้าราชการบำนาญที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านธรรมปกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่	8
5	จำนวนข้าราชการบำนาญที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี	9
6	จำนวนข้าราชการบำนาญที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ภาคใต้ จังหวัดยะลา	10
7	จำนวนข้าราชการบำนาญที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา โพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา	11
8	จำนวนข้าราชการบำนาญที่สมัครเป็นสมาชิกชมรมสูงอายุ ของโรงพยาบาลศิริราช	13
9	คุณลักษณะทั่วไปของข้าราชการบำนาญ	78
10	ข้อมูลเกี่ยวกับการเกษียณอายุของข้าราชการบำนาญ.....	81
11	การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการบำนาญ.....	82
12	ลักษณะครอบครัวของข้าราชการบำนาญ.....	83
13	สถานภาพทางเศรษฐกิจของข้าราชการบำนาญ.....	85
14	ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของข้าราชการบำนาญ.....	88
15	คะแนนระดับสุขภาพของข้าราชการบำนาญ.....	90

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
16	สัมพันธภาพภายในครอบครัวของข้าราชการบ้านนาญ.....	91
17	คะแนนสัมพันธภาพภายในครอบครัว.....	93
18	งานอดิเรกของข้าราชการบ้านนาญ.....	94
19	คะแนนการมีงานอดิเรก.....	96
20	กิจกรรมที่ข้าราชการบ้านนาญเข้าร่วมกับผู้อื่นในสังคม เป็นประจำ.....	97
21	คะแนนการเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม.....	99
22	ความพึงพอใจในชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ	99
23	คะแนนความพึงพอใจในชีวิตหลังเกษียณอายุ.....	102
24	ระดับความพึงพอใจในชีวิตของข้าราชการบ้านนาญ จำแนกตามสถานภาพสมรส.....	105
25	ระดับความพึงพอใจในชีวิตของข้าราชการบ้านนาญ จำแนกตามความพึงพอใจในสถานภาพการเงิน	106
26	ตัวแปรที่ใช้ศึกษาและสัญลักษณ์ที่ใช้แทน	107
27	ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่.....	108
28	การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression Analysis)	111